

בירורים בהלכה

חלב סויה בארוחה בשרית – מדיני מראית עין

שחיטת בין פקועה שיסודו הוא שמא ילמדו מהשוחט, ולכן הפכו זאת לתקנה גמורה שמצריכה ברכה. (אך יש מהאחרונים שחלקו על חילוק זה. עכ"פ, כשיטה זו כתב גם האג"מ (או"ח ב, מ), עיי"ש בנדונו להכנס לבית כנסת ללא מחיצה, שיש בו גם חדר מיועד לתפילה כהלכתה, ועיי"ש עוד בנעיין כניסה למסעדה שאינה כשרה לצורך אכילת דבר כשר, ואכמ"ל בנדון זה).

לדעת הרמ"א (יו"ד פז, ג) יש לאסור לאכול בשר בהמה בחלב שקדים, משום מראית העין, אא"כ יניחו שם שקדים. אולם בבשר עוף לא אסר מפני שאיסורו מדרבנן. אמנם לדעת המהרש"ל והש"ך איסור מראית עין הוא גם שיבואו לחשוד שעובר איסור דרבנן, וגם בבשר עוף אסור. לדעת כנסת הגדולה (שס), גם החוששים לאיסור, ייתכן שזה דווקא כשאוכלים אותו ביחד, אבל חלב שקדים לאחר בשר אין לאסור, ואפי"ם אמר שאסור זהו דוקא כשהמנה הבשרית עדיין על השולחן, אבל אם כבר הורידה – מותר.

הפוסקים האחרונים דנו בכמה שאלות מצויות. לדוגמא, האם מותר לשתות כוס קפה עם חלב סויה בסעודה בשרית או אכילת מאכלים שמשולבים מבשר צמחי וגבינה וכיוצ"ב. אמנם, הפוסקים כתבו, ששאלות אלו היו מצויות בעיקר לפני כמה עשרות שנים, שחלב הסויה והמאכלים המתועשים ה"בשריים" היו פחות נפוצים, אבל בימינו שהדבר מצוי וידוע, כבר אין כל כך מקום לחשד (עי' ביי"א ו, יו"ד סי' ח אות ה ועוד. עפ"י דברי הרא"ש ושו"ע שבעבר בסוגי בגדים מסוימים היה משום מראית עין מחשש שעטנו, אבל כיום שהבגדים התפשטו כבר אין לחשוד, וה"ה לנדו"ד).

בנוגע לשאלה בה פתחנו, לכאורה בימינו אין בכך איסור. אמנם בזמנו שהדבר לא היה מצוי, לכאורה יהיה אסור לאכול מתבשילים אלו. אמנם של העלה חידוש שבסעודות גדולות, שבהם ישנם אנשים רבים, בוודאי לא יבואו לחשוד שאוכלים שם בשר וחלב, ולכן יש מקום להתיר. אמנם בפתחי תשובה (פז, י בשם הפמ"ג) כתב סברא הפוכה, ונראה שהיא מקובלת יותר בפוסקים, שחשש מראית עין לאיסור דרבנן, הוא דווקא בסעודות גדולות, אבל אצל יחידים בביתם, אין לאסור (והגם שכל דבר שאסרו חז"ל משום מראית עין אסור גם בחדרי חדרים, זהו רק בדאורייתא ולא בדרבנן, ואכמ"ל במח' הראשונים בזה. והמחנ"ח שם התייחס לדברי הפמ"ג, והסבירם באופ"א).

בשו"ת מחנה חיים (ח"ב סי' כב, לרבי חיים סופר מתלמידי החת"ס) דן במעשה אודות אדם שרצה להפתיע את חבריו בסעודה שערך לקראת יום הולדתו השבעים, והודיע שבסיום הארוחה יביא מאכל שמעולם לא אכלו. בסיום הארוחה הביא לפניו תבשילים של בשר בחלב, והתעוררה שם סערה גדולה, עד שהודיע להם שהחלב הוא חלב שקדים. האם היה מותר לאכול תבשיל זה? מעיקר הדין בוודאי שאין בזה איסור, שהרי החלב איננו חלב. אמנם, מצאנו מקומות שחז"ל תיקנו שלא לעשות דברים משום 'חשד', כדלקמן.

המשנה בשקלים (ג, ב) אומרת שהנכנס 'לתרום את הלשכה' (להוציא מעות מהתיבות בהם היו מחציות השקלים) היה צריך להיכנס ללא פריטים שיכול להחביא בהם מעות, "לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות... שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל". כך גם תיקנו חז"ל להדליק נר חנוכה נוסף בבית שיש לו פתחים, כדי שלא יחשדו שלא מקיים את מצוות הדלקת הנרות (שבת כג, ב, ויל"ע בטעם חובה זו, שיש האומרים שהיא מהתורה, דמה בכך שיחשדו בו? ושמה אם הוא מביא עצמו למצב שיתכן שחושדים בו ממילא גם הוא יזלזל בקיום המצוה, או שחז"ל לא רצו שתהיה מציאות ציבורית שנראה שאנשים עוברים איסורים).

בנוסף מצאנו שחז"ל אסרו דברים משום מראית העין, כמו לשטוח בגדים רטובים בשבת (שבת קמו, ב), להתכופף לפני עבודה זרה וכו', ובפשטות הטעם שמא יחשדו בו שהוא עובר עבירה. אמנם, ביחס לאיסור לשתות דם דגים כנוס בכוס, הסביר רש"י (כריתות כא, ב) שהחשש הוא שמא יבואו ללמוד שמותר לשתות דם אחר שאסור באכילה.

יש מהאחרונים שרצו לומר שישנו הבדל בין מראית עין לבין חשד, שבמראית עין החשש הוא שמא ילמדו ממנו והוא חמור יותר. כן כתב הפלתי (יג, ד) כדי להסביר מדוע מברכים על שחיטת בין פקועה (ולד שנמצא במעי אמו לאחר שחיטה) שמעיקר הדין אין צריך שחיטה, אך (אפ' הפריס ע"ג קרקע) הצריכו מחמת חשד שמא יבואו ללמוד שאין צריך לשחוט. מאידך לגבי הדלקת נר חנוכה בפתח נוסף מפני החשד, לא תיקנו ברכה? ויישב הפלתי, שבנר חנוכה זהו רק מצד החשד שמא הוא עצמו עובר עבירה, אך לא יבואו ללמוד ממנו, ועל כך זוהי תקנה פחותה בחומרתה, לעומת